

Katarzyna Piraszewska

Uniwersytet Warszawski
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych

Rola turystyki w gospodarce wysp tropikalnych na wybranych przykładach

Turystyka na wyspach tropikalnych zaczęła się dynamicznie rozwijać w latach 60. Największą popularnością na początku lat 70. cieszyły się Karaiby, w latach 80. na znaczeniu zyskały wyspy zlokalizowane na Oceanie Indyjskim oraz wyspy na Pacyfiku. Niektóre z wysp uzależniły swoją gospodarkę praktycznie całkowicie od przemysłu turystycznego. Przykładem mogą być Malediwy, gdzie ponad 70% PKB wytwarza gospodarka turystyczna¹. Niektóre z terytoriów wyspiarskich są w średnim stopniu uzależnione od turystyki, pozostawiając tradycyjne gałęzie przemysłu (np. na Mauritiusie – 29,2% PKB jest wytwarzane przez gospodarkę turystyczną), a niektóre z nich mimo korzystnych warunków środowiska przyrodniczego nadal w niewielkim stopniu są uzależnione od ruchu turystycznego (np. Wyspy Salomona, gdzie tylko 9,3% PKB wytwarza turystyka).

W artykule dokonano analizy znaczenia turystyki w gospodarce 32 terytoriów wyspiarskich. Ponadto przeanalizowano po jednym przykładzie każdego z typów. Terytoria wyspiarskie podzielono pod względem udziału gospodarki turystycznej w PKB na 3 typy:

¹ Dane WTTC – oszacowania za rok 2005.

Tab. 1. Udział turystyki w gospodarce wybranych terytoriów wyspiarskich w PKB oraz zatrudnieniu w 2004 r. (w %)

Wybrane terytoria wyspiarskie	Udział gospodarki turystycznej w PKB (w %)	Udział zatrudnionych w gospodarce turystycznej do zatrudnionych ogółem (w %)
Portoryko	5,56	5,66
Reunion	5,75	6,38
Haiti	5,80	4,56
Curacao	5,94	7,35
Martynika	8,76	9,16
Wyspy Salomona	9,33	7,65
Komory	10,16	8,25
Trynidad i Tobago	10,55	10,25
Tonga	13,32	11,48
Wyspy Zielonego Przylądka	19,54	17,81
Grenada	22,41	20,82
Kiribati	23,07	18,94
Dominika	23,86	21,83
W.Św.Tomasza i Książęca	24,33	19,38
Gwadelupa	25,51	23,77
Kajmany*	25,90	46,80
Saint Kitts i Nevis	26,48	26,76
Fidżi	26,48	24,60
Mauritius	29,20	31,17
Saint Vincent i Grenadyny	30,46	27,34
Amerykańskie Wyspy Dziewicze	31,42	37,25
Jamajka	33,12	29,20
Vanuatu	37,97	34,11
Saint Lucia	39,74	40,00
Barbados	44,19	50,50
Wyspy Bahama	50,97	64,29
Seszele	52,87	66,90
Anguilla	67,79	73,13
Aruba	68,87	83,02
Malediwy	70,82	61,48
Antigua i Barbuda	81,53	95,00
Brytyjskie Wyspy Dziewicze	95,24	95,00

*dane dla 2001 roku

– typ I – niewielkie uzależnienie od turystyki (poniżej 10% PKB jest wytwarzane przez gospodarkę turystyczną). Do I typu należą: Portoryko, Reunion, Haiti, Curacao, Martynika, Wyspy Salomona;

– typ II – częściowe uzależnienie od turystyki, pozostają także tradycyjne gałęzie gospodarki – np. rolnictwo, przemysł (od 10% do 50% PKB jest wytwarzane przez

gospodarkę turystyczną). Do II typu należą: Komory, Trynidad i Tobago, Tonga, Wyspy Zielonego Przylądka, Grenada, Kiribati, Dominika, Wyspa Świętego Tomasza i Książęca, Gwadelupa, Kajmany, Saint Kitts i Nevis, Fidżi, Mauritius, Saint Vincent i Grenadyny, Amerykańskie Wyspy Dziewicze, Jamajka, Vanuatu, Saint Lucia, Barbados;

– typ III – silne uzależnienie od turystyki (ponad 50% PKB jest wytwarzane przez gospodarkę turystyczną). Do III typu należą: Wyspy Bahama, Seszele, Anguilla, Aruba, Malediwy, Antigua i Barbuda, Brytyjskie Wyspy Dziewicze.

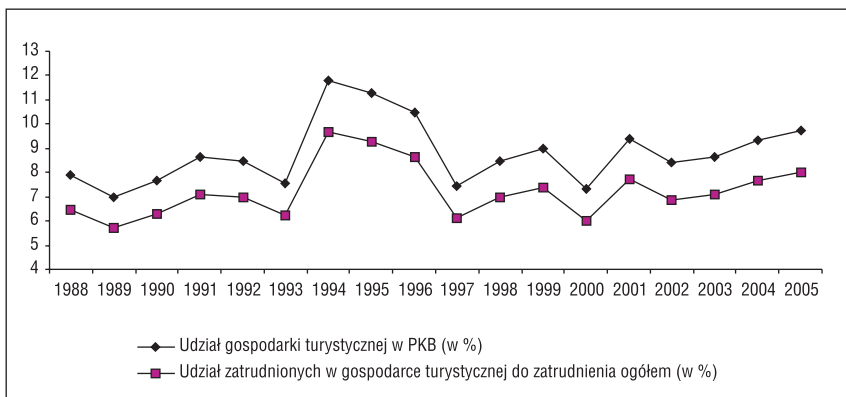
W artykule zakłada się, iż całkowite uzależnienie gospodarki od turystyki powoduje wzrost importu, który prowadzi do niekorzystnego bilansu handlu zagranicznego i powoduje duży transfer zysków z turystyki. Taka sytuacja ma miejsce w większości terytoriów wyspiarskich ściśle uzależnionych od turystyki (typ III), np. na Malediwach, gdzie praktycznie poza turystyką i administracją nie mają rozwiniętej żadnej innej gałęzi gospodarki. Inwestycje w hotele są realizowane w większości przez kapitał zagraniczny. W zdecydowanie lepszej sytuacji są kraje, które znalazły się w typie II, które mają także rozwinięte inne dziedziny gospodarki – rolnictwo i przemysł. Tutaj przykładem może być Mauritius, który spośród wszystkich analizowanych terytoriów wyspiarskich charakteryzuje się najbardziej zróżnicowaną gospodarką. Prawie wszystkie wyspy charakteryzują się niekorzystnym saldem wymiany zagranicznej, jednakże Mauritius należy do typu bez dużych transferów zysków z turystyki. Jako przykład typu I wybrano Wyspy Salomona, na których turystyka słabo się rozwija, a co za tym idzie również jej znaczenie w gospodarce jest niewielkie.

Analizując zależność pomiędzy intensywnością ruchu turystycznego a wielkością PKB wytworzonego przez turystykę oraz liczbą zatrudnionych w turystyce, wydaje się, że w najlepszej sytuacji są wyspy, które w średnim stopniu opierają swoją gospodarkę na turystyce. W gospodarce jest miejsce na inne sektory, które pośrednio także pracują na turystykę. Nie ma potrzeby sprowadzania prawie wszystkich produktów na potrzeby turystów z zagranicy, a także importowania na dużą skalę siły roboczej tak jak ma to miejsce np. na Malediwach. Oczywiście nie oznacza to, że te zjawiska wśród terytoriów wyspiarskich należących do grupy II nie występują, jednakże nie są one na tyle silne jak w typie III.

Wyspy Salomona

Wyspy Salomona są państwem położonym w zachodniej części oceanu Spokojnego, w środkowej Melanezji. Obejmują archipelag Wysp Salomona, bez wysp Bougainville i Buka (należących do Papui-Nowej Gwinei), oraz wyspy: Rennell, Ontong Java, Steward i Santa Cruz. Większość zatrudnionych (około 80%) utrzymuje się z rybołówstwa i rolnictwa. Uprawia się głównie kakaowce, banany, bataty, warzywa, ziemniaki oraz ryż. Duże znaczenie ma uprawa palm kokosowych oraz eksport oleju palmowego za granicę. Znaczenie w eksporcie ma także drewno.

Na Wyspach Salomona jest rozwinięty także przemysł włókienniczy, spożywczy, produkcja włókien szklanych i akumulatorów. Na rzecz przemysłu turystycznego działają warsztaty rzemieślnicze sprzedające inkrustowane muszle oraz zajmujące się wyplataniem mat i koszy. Istotne wpływy do budżetu stanowią dotacje z kra-

Ryc. 1. Udział gospodarki turystycznej w PKB i zatrudnieniu na Wyspach Salomona w latach 1988-2005 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie World Travel and Tourism Council (2005).

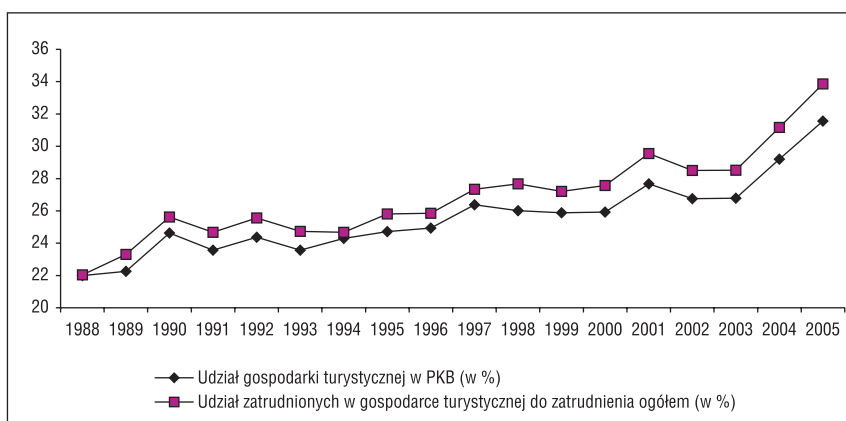
jów wysokorozwiniętych: Australii, Japonii, Nowej Zelandii, Tajwanu oraz Wielkiej Brytanii. Ze względu na niestabilną sytuację polityczną rozwój turystyki jest bardzo utrudniony, a inwestorzy boją się dużego ryzyka. W okresie 1994-1995 udział turystyki w PKB był największy i przekroczył 10% (w 1994 r. wyniósł 11,8%). W latach 2000 i 2002 nastąpił spadek udziału turystyki w PKB i zatrudnieniu, natomiast w latach 2003-2005 te same wskaźniki nieznacznie wzrosły.

Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego² na Wyspach Salomona w 2004 r. był bardzo niski i wyniósł 4. Wartość PKB wytworzona przez gospodarkę turystyczną na jednego mieszkańca wyniosła 44 USD. Udział turystyki w eksporcie na Wyspach Salomona stanowił 6,73% eksportu ogółem. Mała intensywność ruchu turystycznego przekłada się na niewielkie znaczenie turystyki w gospodarce Wysp Salomona oraz na niewielką wartość PKB wytworzonego przez gospodarkę turystyczną.

Mauritius

Gospodarka turystyczna na Mauritiusie stanowiła w 2004 r. niemal 30% PKB oraz prawie 33% eksportu. Udział osób zatrudnionych dzięki szeroko pojętej turystyce jest szacowany na ponad 31% zatrudnionych ogółem. Znaczenie turystyki w gospodarce na Mauritiusie dynamicznie rośnie. W latach 1972-2004 zanotowano 10-krot-

² Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego = (Liczba odwiedzających/ Liczba mieszkańców) x 100.

Ryc. 2. Udział gospodarki turystycznej w PKB i zatrudnieniu na Mauritiusie w latach 1988-2005 (w %)

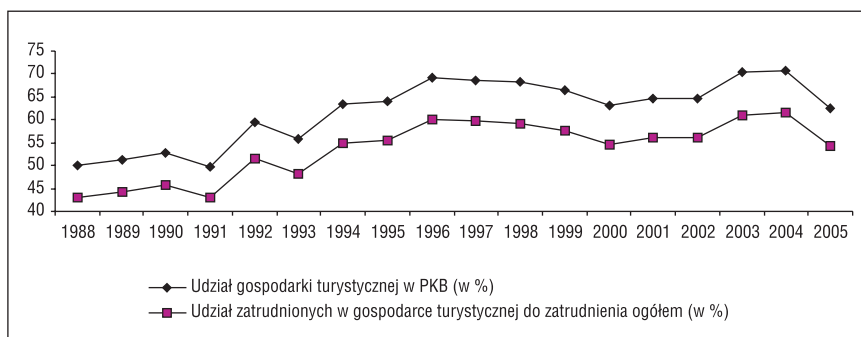
Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Travel and Tourism Council (2005).

ny wzrost liczby pokoi hotelowych. W latach 1988-2005 udział turystyki w PKB rósł. Szczególnie wzrost udziału gospodarki turystycznej w PKB i zatrudnieniu nastąpił w 1990 i 1997, 2001 oraz 2005 r. W analizowanym okresie udział turystyki w PKB wzrósł z 22% do 31,6%. Analizując intensywność ruchu turystycznego, Mauritius można zaliczyć do terytoriów wyspiarskich o niskiej intensywności ruchu turystycznego (wskaźnik 61). Natomiast wartość PKB wytworzonego przez gospodarkę turystyczną osiągnęła w 2004 r. wartość 1 419 USD na 1 mieszkańca, co było wartością zdecydowanie wyższą niż wynikałoby to z intensywności ruchu turystycznego. Można stwierdzić, iż Mauritius znajduje się w grupie państw, które czerpią większe korzyści gospodarcze z turystyki niż wynikałoby to z intensywności ruchu turystycznego.

Malediwy

Początki rozwoju turystyki na Malediwach datuje się na przełom lat 60. i 70. XX w. Jednakże najsilniejszy rozwój turystyki miał miejsce w latach 80. Przestrzeń turystyczna na Malediwach jest odseparowana od miejscowej ludności. Wioski wakacyjne powstają na specjalnie przeznaczonych tylko do tego celu bezludnych wyspach. Pierwsze lotnisko wybudowano na Malediwach w 1968 r., a pierwsze ośrodki wczasowe (włoskie) zostały wybudowane w 1971 r. Bardziej dynamiczny napływ turystów zagranicznych umożliwiła rozbudowa lotniska w Hulule w pobliżu stolicy Male, jak również rozbudowa portów Hulule i Male (Jędrusik 2002).

Od 1980 r. została narzucona niemal kompletna separacja wysp, na których znajdują się hotele od wysp zamieszkałych przez miejscową ludność. Według M. Jędrusika (2003) cechami modelu izolacji na Malediwach są: dominacja kapitału zagranicznego w inwestycjach turystycznych, dominacja zagranicznych pracowników obsługujących

Ryc. 3. Udział gospodarki turystycznej w PKB i zatrudnieniu na Malediwach w latach 1988-2005 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Travel and Tourism Council (2005).

bazę noclegową i bazę żywieniową (z Indii, Sri Lanki), mało znaczący udział Malediwczyków w obsłudze ruchu turystycznego, transfery zysków z turystyki zagranicę, brak lub bardzo niewielkie zmiany w poziomie życia miejscowej ludności.

Udział gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB na Malediwach w 2004 r. wyniósł 70,8%, a w zatrudnieniu – 61,5%, natomiast udział turystyki w eksporcie na Malediwach – 69,4%. W latach 1988-2005 udział turystyki w tworzeniu PKB wzrósł z 49,9% do 62,6%. Największe wzrosty zanotowano w 1992, 1996 i 2003 r. Wyraźnie widać, iż uzależnienie od turystyki rosło i w 1989 r. przekroczyło 50%, co pozwoliło przypisać Malediwy do typu III.

Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego na Malediwach był wysoki i wyniósł 182. Natomiast wartość PKB wytworzona przez gospodarkę turystyczną na jednego mieszkańca wyniosła w 2004 r. 1612 USD. Mimo iż wskaźnik intensywności ruchu turystycznego jest prawie trzykrotnie wyższy od wskaźnika intensywności ruchu turystycznego na Mauritiusie, to wielkość PKB wytworzonego przez turystykę na 1 mieszkańca jest wyższa zaledwie o 13% niż na Mauritiusie. Świadczy to o mniejszych korzyściach gospodarczych z turystyki niż wynikałoby to z intensywności ruchu turystycznego.

Tab. 2. Liczba odwiedzających, liczba mieszkańców oraz w wskaźnik intensywności ruchu turystycznego dla wybranych terytoriów wyspiarskich w 2004 r.

Kraj	Liczba odwiedzających (w tys.)	Liczba mieszkańców (w tys.)	Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego	PKB wytworzone przez gospodarkę turystyczną w USD na 1 mieszkańca
Wyspy Salomona	21	523,6	4	44
Mauritius	739	1 220,4	61	1 419
Malediwy	617	339,3	182	1 612
Średnia wartość poszczególnych mierników dla 32 terytoriów wyspiarskich			673	3 737

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WTO oraz United Nations Statistical Division.

Wnioski

Analizując znaczenie turystyki w gospodarce 32 terytoriów wyspiarskich, można wydzielić III typy terytoriów wyspiarskich w zależności od znaczenia turystyki w gospodarce (I typ – terytoria w niewielkim stopniu uzależnione od turystyki, II typ – terytoria wyspiarskie w średnim stopniu uzależnione od turystyki, III typ – terytoria w dużym stopniu uzależnione od turystyki). Po analizie zależności pomiędzy intensywnością ruchu turystycznego a wielkością PKB wytworzonego przez gospodarkę turystyczną dla wybranych terytoriów wyspiarskich, proporcjonalnie większe korzyści czerpią wyspy, które w średnim stopniu opierają swoją gospodarkę na turystyce (Mauritius - typ II). W gospodarce rozwijają się także inne sektory, które pośrednio także wspomagają rozwój turystyki. Nie powstaje luka importowa, która jest niekorzystna dla gospodarki terytoriów wyspiarskich oraz nie ma konieczności sprowadzania na dużą skalę siły roboczej na wyspy (np. Malediwy - typ III). Jednocześnie turystyka wspomaga rozwój innych dziedzin gospodarki.

Literatura

- Jędrusik M., 2002, *Strategie i bariery rozwoju państw i terytoriów wyspiarskich na Oceanie Indyjskim*, Afryka, Azja, Ameryka Łacińska. Studia i Materiały, 79.
- Jędrusik M., 2003, *Trzy modele kolonizacji turystycznej na przykładzie archipelagów mórz ciepłych*, Przegląd Geograficzny, 75, 1.
- World Travel and Tourism Council, 2005, *World, Travel and tourism sowing the seeds of growth, The 2005 Travel and Tourism Economic Research*, Oxford.
- World Travel and Tourism Council, 2005, *Mauritius, Travel and tourism sowing the seeds of growth, The 2005 Travel and Tourism Economic Research*, Oxford.
- World Travel and Tourism Council, 2005, *Maldives, Travel and tourism sowing the seeds of growth, The 2005 Travel and Tourism Economic Research*, Oxford.
- World Travel and Tourism Council, 2005, *Solomon Islands, Travel and tourism sowing the seeds of growth, The 2005 Travel and Tourism Economic Research*, Oxford.
- World Tourism Organization, 2006, *Compendium of Tourism Statistics, Data 2000-2004*, Madrid.
- United Nations Statistical Division - *Demographic and Social Statistics Social indicators, Indicators on population*, <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/socind/population.htm> - 10.08.2006.